

Музейна сбирка по история на медицината в Ямболския район

Музейната сбирка е открита на 27 ноември 1980 г. в Районна болница
Сега се помещава в ДКЦ1 (поликлиника 1) на 4 етаж.

Сбирката съдържа хиляди документи, литература и експонати за историята на здравеопазването в Ямболския район, чрез които може да се проследи развитието му през последните 100 години.

Предметите и мебелите са дарение на medici и техни наследници.

Колекциите са тематични и са подредени във витрини. Тук са първите лабораторни прибори и пособия в града и района.

Аптечното дело е представено с много предмети, пособия и лекарства.

Обстановка в чакалня пред лекарски кабинет от средата на 20-и век.

Представена е обстановката в частен зъболекарски кабинет от тридесетте години на 20-и век с характерни за времето инструменти.

Кът с мебели от жилища на medici.

Изложени са снимки, санитарни материали и лекарства от времето на войните през 20-и век и е отразено участието на медици в тях.

Снимки на главните лекари, управлявали медицински заведения в Ямбол през последните над 100 години.

Бръснарница – зъбарница от началото на 20-век

Общ изглед на музея – благородно дарителско дело.

Музейна сбирка История на медицината в Ямболския край – едно неповторимо изживяване

Мария Иванова

Доклад от сборника МУЗЕЙНИ ЛЕТОПИСИ 90 Г

Повод за създаването на музейната сбирка История на медицината в Ямболския край е 100-годишният юбилей на Окръжна болница Ямбол. Открита е на 27 ноември 1980 г. в Дома на културата на здравните работници. След закриването на Дома през 1992 г. сбирката преминава към Обединена районна болница. От 1994 г. е разположена на 4 ет. на Диагностико-консултативен център 1 – ЕООД – Ямбол.

Музейната сбирка завинаги е свързана с името на една жена: Стефана Алексиева.

В продължение на много години неуморно и вдъхновено тя събира, подрежда, класифицира и завежда вещи, книги и други предмети, свързани с медицината в ямболския край. Наградата на Стефана Алексиева за безвъзмездния ѝ труд са многото благодарности и високи оценки на специалисти и хора, почувствали значението на музейната сбирка. Доказателство за това са положителните отзиви, записани в книгите за впечатления. Малка част от многото отличия са: Диплом за *Почетен член на Българското дружество по история на медицината* 1990 г.; Почетен знак на Ямбол *Златен герб* 1993 г. Тя е първата българка, носителка на *Диплом Златно сърце*, учреден от Международния годишник Асклепий и Българското дружество по история на медицината

Ежегодно съставя и издава брошури за кръгли годишнини на изтъкнати медицински специалисти и от създаването на лечебни заведения. Организира вечери и чествания, посветени на здравни събития и личности. С охота приема посетителите на този храм на медицината. *Гордея се, че всички експонати са дарения и не е похарчен нито лев за тяхното осигуряване. Лекарите са добри приятели на музея. Често надничат при мен, за да им разкажа историята на един или друг предмет с радост - споделя леля Фани.*

Музейната сбирка впечатлява с направените възстановки на лекарски кабинет, аптека, бръснарница-зъбарница, полева болница, чакалня. Оформени са специални колекции: История на аптечното дело; Участието на медиците във войните; История на частната лекарска практика; Лични вещи на доктори; История на БЧК в региона; Зъболечение; дисертационни трудове и др. Всяка една от колекциите съдържа и богат снимков и документален материал, който допълва впечатленията от изложените експонати. Подредена е по хронологично-тематичен принцип, с непрекъснато обогатяван през годините музейен фонд. На петнайсет табла и витрини са изложени предмети и снимки, които отразяват развитието на медицината в Ямболския край от Античността до 80-те години на XX век. Благодарение на археологическите

находки, добиваме представа за медицинските познанията на праисторическия човек. В началото на сбирката могат да се видят найранните паметници на знахарството амулети, както и находки от селищни могили медицински свидетелства, които илюстрират хигиената на човека от неолита. Откритите оброчни плочки на Асклепий, Хигия, Телесфор и трите нимфи са доказателство за религиозни култове към здравеносните божества. Според гръцката митология нимфтите, населяват места около минерални или обикновени извори. На градоустройствения план на древния Кабиле личат характерни за големите елинистични градове каптажи, водопроводи, канали и други съоръжения. Чрез редица палеодемографски проучвания е установена средната възраст на жителите на Кабиле 43 години за жените и 49 години за мъжете.

Първите хирургически умения, без съмнение, са породени от ежедневната нужда за спасяване на животи и облекчаване на страданието. В изложбата са показани череп и кости със следи от трепанация (една от найстарите хирургически процедури, практикувани редовно още от времето на неолита), снимки на откритите бронзови хирургически и стоматологични инструменти от римската епоха. Дълго време извор на познания е народната медицина. Запазени са поверия и сведения за лечебни методи от преди XIX век. Изложени са различни билки и средства за лечение, използвани от народните лечители - маково семе, карамфил, стъклени вендузи, както и автентична знахарска носия. Център за лечение през този период е черквата Свети Георги, където психично болни търсят изцеление. Аязмото на манастира Успение на Света Богородица, край Кабиле, се счита за лековито и до днес. Вярващите посещават с надежда Вакъфския манастир, храма Александър Невски на Бакаджика, черквите Света Троица и Свети Николай Чудотворец. В определени случаи народната медицина робува на редица предразсъдъци. Например родилният акт се пази в тайна. Извършва се обикновено извън къщата, защото лехусата не трябва да се гледа. Не се полагат грижи за каквото и да било удобство при раждането. В изложбата са показани снимки на първите дипломирани лекари от Ямбол през Възраждането - д-р Иван Драгоев, д-р Хагоп Нуриян, д-р Тодор Арнаудов, Захари Величкович - фелдшер.

Началото на организираното здравеопазване в България се полага през Освободителната война г. Заедно с пребиваването на руския лазарет в Ямбол започва дейност и първата медицинска (милосърдна) сестра в града - Анка Александрова. На 11 март 1879 г. тържествено е открита градската болница в Ямбол. Първите приходи за издръжката на здравното заведение са набирани от дарения на разни дружества и частни лица. От 1882 г. болницата носи името на благотворително дружеството Св. Пантелеймон. 5 Клонът на това дружество разполага в Ямбол със склад за дрехи, чаршафи, възглавници и други материали. В продължение на десетки години болницата се помещава в частни къщи. От 1912 г. до 1914 г. е построена двуетажна сграда за нуждите на болницата. На първия етаж се намират аптеката и персоналът, а на втория болните. Недостигът на средства налага необходимостта от благотворителност чрез т.н. кутийни суми. Те се използват за подобряване бита на болните и нивото на медицинското обслужване. Общинският лекар извършва прегледи по домовете благодарение на осигурения от Общинския съвет файтон. Първата санитарна линейка марка Шкода е закупена през 1949 г. През 1963 г. болницата разполага вече със седем санитарни линейки и един мотоциклет. Използването на конен транспорт продължава до 1970 г.

Основните проблеми на болничното дело по това време са недостатъчният персонал, лошите сгради, старото медицинско оборудване и ограничените лекарствени средства. Липсата на лекари налага съчетаването на две длъжности от едно лице. Околийските лекари работят и в местната болница. Перачките почистват операционната и същевременно са шивачки. Каруцарят е файтонджия и градинар. В двора на болницата за нуждите на болничната кухня се отглеждат спанак, лук, череши, сини сливи, дюли. За всеки откъснат плод от овощните дървета от външни лица е налагана парична глоба. От запазените отчети на болничния лекар д-р Илия Кутев узнаваме броя на преминалите болни, служителите, сроковете и разходите за лечение. През първата година руският Червен кръст осигурява на болните бельо, съдове, мебели и инструментариум. Информация за следващите лекари в Ямболската болница дават показаните в изложбата свидетелства за образование, отличия, разрешителни за работа и лични вещи. От края на XIX - началото на XX век са запазени апарат за етерна наркоза по Омбредан, инструменти за кръвопускане, първите форцепси, стерилизатори, апарати за пряко кръвопреливане и други. По време на войните г. се организират военни, етапни и евакуационни болници и бараки за изолиране на холерно болни. През Балканската война в болницата пристигат болни и ранени от Одрин и Лозенград. Поради големия наплив на болни сградата се оказва тясна, затова се използва свободната сграда на мъжката гимназия. Съвсем оскъдни са сведенията за дейността на болницата по време на Първата световна война. Знае се само, че голяма част от нейния персонал е мобилизиран. За съжаление един твърде продължителен период от съществуването на Ямболската градска болница, който обхваща първото десетилетие на XX в., остава недостатъчно известен, поради липсата на запазени документи (през 1917 г. пожар унищожават архива).

В музейната сбирка военните години са представени с възстановка на полева болница, много снимки, санитарни материали, лекарства, преносима апаратура за зъболечение, учебници за военни медици от първите школи за фелдшери, пълен комплект от хирургически инструменти. Подробно е представена дейността на военни медици и мисии от Русия, Румъния, Чехия, Австрия и Германия по линията на Червения кръст. Тяхната помощ и за населението от околните селища е неоценима. Над 8000 пациенти са преминали през болниците, проведени са бактериологични и епидемиологични изследвания, значителен брой български лекари придобиват опит в съвместна работа с чужди лекари. Постепенно след 1915 г. в района започва откриване на амбулатории и броят на медицинския персонал се увеличава. През същата година се открива Елховската болница. До 1925 г. в щата на Ямболската болница не е имало длъжност медицинска сестра.

През 1927 г. в Ямбол по инициатива на акушерката и общественичка Ваца Бояджиева е разкрита детска съвещателна станция. В нея се водят курсове за майчинство и детство, откриват се трапезарии, детски градини и летовища за деца и ученици. Същата година в града се открива старопиталище и клиника с хирургически профил на д-р Петко Момчилов. За активната дейност на Червения кръст свидетелстват голям брой запазени материали: списъци на членовете, почетни знаци, снимки, листовки и др. Първите специализирани отделения на Ямболската болница се създават след 1934 г.: хирургическо, инфекциозно и вътрешно. Лабораторията на болницата години наред е бедно оборудвана, липсва ренгенова апаратура. С рентгенова

апаратура са обзаведени кабинетите на лекарите д-р Иван Бояджиев (1925) и Петко Момчилов (1927), а след 1935 г. и на лекарите д-р Георги Гърдев, д-р Антон Иванов, д-р Васил Георгиев (който има и електрокардиограф и апарат за изкуствен пневмо-торакс) и д-р Димитър Маринков. В тези кабинети е монтирана и физиотерапевтична апаратура, каквато има и в кабинетите на д-р Йохан Вирт, д-р Кънчо Влахов, д-р Захари Паскалев, д-р Борис Ненов и д-р Димо Димов 9. Болницата получава портативна рентгенова апаратура през 1939 г. Част от този уникален инструментариум е показан във възстановката на частен лекарски кабинет от средата на XIX век. Частната лекарска помощ е концентрирана в градовете и е по-слабо достъпна за селското население. До прекратяването на частната практика през 1974 г. лекарите в окръга упражняват частна практика, с изключение на заемащите административни служби. През 1936 г. женското дружество Милосърдие 10 открива в Ямбол родилен дом за бедни родилки. Лекарите в 35 здравни участъка в района работят усилено за намаляване на масовите заболявания туберкулоза, венерически и стомашно-чревни заболявания и др. Детската смъртност е над 160 на хиляда, а общата над 20 на хиляда. Сериозен проблем е маларията. През 1928 г. фондация Рокфелер осигурява средства за борба с маларията и за настаняване на бежанци от Беломорието в Ямболско и Боляровско. От 1930 г. в Елхово има инспекторат по маларията и микроскопска станция, а през 1943 г. става Противомаларична станция. Показани в сбирката са запазените оттогава: първи микроскоп, снимки на хининарите, мостри от раздаваните безплатно производни на хинина: атебрин, хиноплазмин и плазмохин.

През 1939 г. се открива частната болница на д-р Дончо Помашки, в която се извършват апендиктомии, херниотомии и други коремни интервенции. През 1946 г. сградата е отстъпена на Държавната болница, където е открит родилен дом

От 1943 г. в Ямбол има противотуберкулозен диспансер. Настъпилите промени в страната след девети септември 1944 г. се отразяват и върху здравеопазването. Постепенно се откриват нови отделения, нараства броят на лекарите, леглата, сградния фонд. Обръща се сериозно внимание на квалификацията и специализацията на лекарските кадри. През 1949 г. се извършва обединението на: Първа градска поликлиника, Здравна застраховка и поликлиниката на фонд Обществено осигуряване. В обединената поликлиника работят 11 лекари и още 27 медицински служители.

През 1950 г. с указ на Президиума на Народното събрание е въведена всеобща безплатна медицинска помощ. Поликлиниката и болницата се обединяват на 26 януари 1952 г. До тази година в болницата са обособени следните отделения: хирургическо, вътрешно, акушерогинекологическо, рентгеново, очно, ушно, кожно-венерологическо, детско, физиотерапевтично, клинична лаборатория. От 1956 до 1970 г. заболяемостта от детски паралич, дифтерия, коремен тиф, тетанус, малария и туберкулоза значително намалява. Принос за това има безплатната профилактика и общодостъпно здравеопазване. Създадени са 5 участъкови болници, 14 лекарски участъка, 19 женски и детски консултации, 19 родилни дома и 19 аптечни заведения. Лекарите специализират в ИСУЛ. След 1950 г. в болниците се увеличават специализираните отделения и през 1980 г. в ямболската болница те са вече двадесет и шест. През 1983 г. е разкрита радиоизотопна лаборатория, а през 1988 г. лаборатория по СПИН 13. В периода от 1951 до 1958 г. към големите предприятия се създават медикосанитарни части и здравни пунктове.

Поликлиниката влиза в нова сграда през 1972 г. От 1976 г. се открива Втора поликлиника, обслужваща над души 14. Към 1980 г. в Ямбол има 12 детски ясли с 1572 деца и 21 детски градини с 2385 места. Поликлиничните кабинети са 119, със 129 лекари и 211 средни медицински специалисти. От 1981г. в Ямбол, а от 1986 г. в Елхово, са разкрити центрове по хемодиализа. Най-модерна в страната апаратура се използва в Гастроентерологичното отделение в Ямбол. Хигиенно-епидемиологична станция (ХЕИ) се създава на 1 март 1950 г. с обединението на Противомаларичната станция, Химическия институт и Градската здравна служба. След възстановяване на частната лекарска практика до края на 1998 г. в Ямболския район са регистрирани 156 лекарски и 68 стоматологически частни практики. От 1998 г. се провежда профилактична програма Синди. Районна здравноосигурителна каса е създадена на 2 април 1999 г., а през декември поликлиниката се преобразува в Диагностично-консултативен център 1 с деведесет специалисти.

Интерес представлява и направената възстановка на аптека от началото на ХХ век. Аптечното дело се организира след 1878 г. В Ямбол, Елхово и Тополовград се основават правителствени аптеки, но има и частни: на Михал Марино (от 1879 в Ямбол), на Виктор Терзиян, Петър Гурджев, Алберт Нурян, Пенка Сарафова, Антон Златаров и др. Болничната аптека съществува от основаването на болницата през 1879 г. До 1922 г. не е предвиден по щат аптекар. Тази длъжност вероятно се изпълнява от болничния лекар. Помещението е светло и обширно. Мебелите са изработени от орех с отделни полици за вазария и чекмеджета за лекарства. Надписите на чекмеджетата са от емайлирани плочки на бял фон с черни букви, написани на латиница. Вазарията се състои от порцеланови банки с черни надписи и различни по големина стъклени банки и шишета също с черни надписи и различна големина. Силно действащите лекарства се съхраняват в отделен шкаф. Работната маса е голяма, с настолна везна до 1 кг. Масата е висока, защото е било задължително аптекарят да работи прав. От вазарията можем да съдим за арсенала от лекарства, с които е разполагала аптеката. Запазени са интересни пособия и лекарства от последните сто години. В сбирката е отделено внимание и на стоматологичната помощ в Ямбол. Представен е частен зъболекарски кабинет от 30-те години на ХХ век - изложени са колекция зъбни конструкции и набор за пломбиране на зъби с гъбесто злато. Стоматологичната помощ в Ямбол до 1946 г. се основава на частната практика. Отначало зъболекарите са малко в цялата Бургаска област през 1910 г. има само 8 зъболекари. Първият зъболекарски кабинет в Ямбол е открит през 1906 г. от Дража Кривошиева, а първият дипломиран зъболекар е Васил Бончев. След 1912 г. работят стоматолозите Бохор Криспин, Алберт Леви, Йордан Кънев, Мария Графова, Кирил Иванов, Люба Георгиева, Георги и Господин Ненови, Христо Карабелов, Христо Дойнов и др.

Сбирката може да се похвали с богат библиотечен фонд, в който има филмотека и киномашина от 1910 г.

Много признати и обичани медици са отдали знания, умения, сърце и труд за здравето на своите съграждани.

Уникалната медицинска музейна сбирка е послание към бъдещите поколения. За да изпитате незабравимата емоция от нея, опцията е само една посетете я!

